

PRESENTACIÓ

Aquesta és una tesi sobre pagesos, un grup social que ha estat objecte d'estudis recurrents en diferents i destacats moments de la història de les ciències socials, a l'apartat teòric hi dedico unes pàgines. Si és veritat que no podem entendre el present sense tenir en compte el passat, una màxima ja clàssica que jo encara suscric, l'estudi de la societat dita pagesa, o agrària, o rural, hauria de requerir la visita obligada de sociòlegs, historiadors, antropòlegs, economistes, psicòlegs i tantes altres formes d'aproximar-se a l'estudi de les realitats socials presents i passades. El procés ferotge d'urbanització i d'industrialització que hem viscut durant el segle XX no hauria tingut pas lloc sense comptar amb la societat agrària de la qual va partir. Així ho va entendre la teoria social "prepostmoderna" i així va ser que se'n va ocupar a fons, amb molts errors, però també amb encerts. Cal anar cremant etapes i cal explorar nous territoris, part de la teoria social actual ha fixat el seu interès en la societat postindustrial. Per estudiar-la es parteix de les relacions de producció industrials, dels entorns fabrils, de contextes socials urbans, de cultures d'empresa... La postindustrialització, la terciarització de la societat pot ser explicada sense parlar de la societat agrària? Jo crec que no, en la nova societat postindustrial encara hi ha agricultors, de fet, en el context mundial l'agricultura és l'activitat econòmica que ocupa més població, cal veure què fan i com se les componen a l'hora de formar part d'aquesta societat postindustrial globalitzada; dit d'una altra manera: com ho fan els pagesos, en concret, per conviure amb la postindústria i per viure en la posthistòria? ells precisament, que d'història en tenen tanta! Com resolen la seva situació de subordinació i de dependència respecte un món globalitzat? Els estudis d'ecologia política, continuen preocupant-se pel tema tot i que han concentrat l'interès en les societats pageses ubicades en les posicions més perifèriques del món capitalista.

La intenció de'aquesta tesi és respondre a la qüestió de: què fan els pagesos de casa? En quines condicions es reproduïxen els pagesos que conformen la perifèria més propera al centre del sistema? Com té lloc la seva reproducció en el context d'un món que canvia sota els efectes de la progressiva mercantilització? Com es produeix la dominació del sistema de mercat sobre la cultura pagesa, què té continuïtat i què canvia? Les respostes les he buscat, fonamentalment, en l'estudi del cicle de

desenvolupament familiar i patrimonial d'una casa pagesa, cal Lluques i també en l'anàlisi de la trajectòria de l'associacionisme agrari a la Selva del Camp.

El meu interès en el tema prové, molt probablement, del meu propi origen. Sóc filla i néta, m'aturo aquí per no fer més llarga la relació, de pagesos, la qual cosa m'ha portat a viure de prop algunes de les coses que aquí explico. No em ruboritzo acceptar que el meu interès científic pel tema dels pagesos prové dels lligams que m'hi vinculen de forma personal. No sé si això és el que passa sempre, però sí que és el meu cas. Aquesta tesi va començar a preparar-se, tot i que llavors encara no n'era conscient en absolut, a la dècada dels vuitanta, quan encara era estudiant. En el transcurs d'un seminari de l'Institut Tarragonès d'Antropologia en el qual el Dr. Ignasi Terradas ens va presentar la recerca publicada en el seu llibre *El món històric de les masies*. A mí, que vaig arribar a l'Antropologia a partir dels estudis d'Història, em va descobrir una nova línia en què era possible conciliar la història i l'antropologia en la recerca feta *at home*. La idea em va seduir de seguida i al cap de pocs dies ja havia començat a remenar els papers vells que es guardaven en una calaixera de casa, embolicats en un fulls de paper de diari, una *Vanguardia* de començaments de segle que, recordo, tenia les esqueles a la primera pàgina. Aquell papers, que a partir d'aquell moment ja vaig requalificar, de forma més científica, com a documents d'un *arxiu patrimonial*, el de casa meva, em van fer canviar la percepció que jo tenia respecte la història de les cases pageses. La imatge estàtica i conservadora que jo m'havia anat formant dels petits pagesos es va convertir d'un dia per l'altre en una imatge dinàmica en la qual les famílies pageses del segle XVIII executaven tantes o més transaccions que les de finals del XX. En aquell moment ho vaig trobar extraordinari perquè no es tractava d'una gran família de propietaris rurals, sinó de la *meva* pròpia, i modesta, família pagesa. I la tesi va començar aquí a finals de la dècada dels vuitanta amb aquesta primera feina de recerca, inventari, classificació, buidatge i anàlisi de l'arxiu patrimonial dels Soronellas, cal Lluques.

Amb aquestes ratlles ja m'he tret del damunt, al menys els he verbalitzat, els tres grans complexos que m'han acompanyat en tot o en part del llarg període de temps que ha durat l'elaboració de la tesi. Em refereixo a la falta d'actualitat del tema estudiat (primer complex) provocada per l'allargament excessiu de la tesi (segon complex) i, el tercer, aquest de gran interès en el món de l'antropologia, la meva

proximitat amb les unitats d'observació: la *meva* família i el *meu* poble. Ara que ja acabo, crec que he relativitzat, al menys en part, la importància d'aquestes xacres. Ja he explicat que l'estudi dels pagesos em sembla absolutament d'actualitat, més en una zona com el Camp de Tarragona que s'està transformant a un ritme frenètic al voltant de dos eixos: la indústria i el turisme. Els pagesos i el seu ensamblatge en aquest món canviant són un tema també d'avui, altra cosa és que no estiguin de moda, sobretot entre la comunitat d'antropòlegs catalans, que en el seu llarg viatge des de les perifèries culturals cap al centre de la cultura, avui per avui se sent més pròxima a les recerques fetes en contextos urbans, industrials i postindustrials, excepte si treballen en països diferents del nostre.

Respecte a l'antropologia de proximitat no sé si cal dir-hi res. L'antropologia que es fa a l'Estat espanyol i a Catalunya és, majoritàriament, una antropologia feta a casa, en el propi entorn social i cultural. Els antropòlegs hem hagut d'anar minimitzant la rellevància que l'antropologia clàssica havia donat a la distància que calia interposar entre l'investigador i l'objecte d'estudi. A tots ens va marcar descobrir en el *Diario de campo en Melanesia* de Malinowski, que el *campanar* del propi poble també és present a l'antropologia feta a milers de quilòmetres de distància. Descobrir que el relativisme cultural també ho té complicat per treballar amb cultures llunyanes, ens alleugereix la consciència a l'hora d'estudiar la nostra pròpia cultura, i més quan estem convençuts que l'antropologia és una mirada científica útil i necessària per completar la comprensió de les cultures occidentals.

Sobre el propi poble molts altres antropòlegs hi han treballat, sobre la pròpia família, ja és una altra cosa, per això m'he volgut convèncer que la història també crea distància i que m'ha resultat tan distant, i alhora tan pròxim, treballar sobre un Pau Soronellas que va viure a la primera meitat del segle XVIII com ho hauria estat estudiar un Joan Recasens. El veritable problema el vaig tenir a mesura que la història es feia més coneguda i que els successos que explicava ja eren impresos en la memòria familiar i genalògica d'alguns membres vius de la família; aquí em vaig aturar. Per evitar la situació de sortir, objectivament, com a subjecte investigat a la pròpia recerca, allò de *manxar i tocar l'orgue*, vaig aturar-me a començaments del segle XX i, per la darrera part de la tesi, m'he recolzat metodològicament en l'estudi de tres casos, tres cases pageses de la Selva del Camp.

Aquesta tesi analitza les estratègies de reproducció de les cases pageses, en el context d'un procés de transició social de llarga durada, segles XVIII, XIX i XX caracteritzat per la progressiva dependització de les economies agràries respecte a l'economia de mercat. Les pràctiques al voltant de la reproducció es duen a terme gestionant els recursos propis de les cases pageses; l'herència i el matrimoni són utilitzats estratègicament per regular la reproducció del grup i del patrimoni a cada generació i també, i molt important en la seva lògica, per garantir-ne la continuïtat. En la mesura que es van mercantilitzant més els factors de producció, els pagesos es veuen empesos a implementar més recursos reproductius externs a la casa; la pluriactivitat econòmica creixent, present en tot el període, i les associacions agràries són factors d'acomodació de les cases pageses als canvis.

És difícil posar per escrit la gratitud. M'ha ajudat tanta gent, la família, els amics, els companys de feina, els informants... La Dolors Comas sempre s'ha sabut fer present per ajudar a mantenir una certa continuïtat en la feina, de vegades amb paraules i gestos, d'altres amb silencis i espera, ella sap que he necessitat tant una cosa com l'altra; li agraeixo la comprensió i la dedicació. El Joan Prat ha estat un corconet amable; les seves trucades interessant-se per la feina, fins i tot durant el mes d'agost, han estat tan (in)oportunes...! El Juanjo Pujadas i el Jordi Roca sempre s'han mostrat disposats a donar un cop de mà. Sense el Pedro i la Raquel la tècnica m'hauria devorat. La Ramona Torrens i la Yolanda Bodoque saben ser-hi, quan cal. L'Agustí Andreu i la Dolors Saumell em donen espai per explicar les neures. La Delian, la Rosa i la Victòria han fet de bones companyes. Els membres de la junta i el personal de la Cooperativa de la Selva em van facilitar molt les coses. En l'àmbit més estrictament personal he de recordar al Florenci i a la Montse, que els hi ha tocat fer de tot i que mai han txistat. A la família, en bloc, gràcies; en referència a ells no puc parlar d'ajut, sinó d'assumpció total tasques que tenen a veure amb la organització diària; si ells no m'haguéssin substituït en tot allò que he deixat de fer, aquesta tesi hauria continuat sent, només, un propòsit.